

leervak Duits. Hier maakten de protestantse organisaties geen bezwaar tegen.

Men ziet: de Schoolraad en de Vereniging voor Christelijk Volksonderwijs trokken één lijn. Anders kwam het te liggen bij de organisaties van christelijke leerkrachten: de Vereniging van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen en de Unie van Christelijke Onderwijzers en Onderwijzeressen. De Vereniging, strijdbaarder dan de Unie, stelde zich op het standpunt dat, wanneer van Dam bij een bepaalde school een gemachtigde zou benoemen, alle leerkrachten onmiddellijk hun werk moesten neerleggen, de Unie meende dat die leerkrachten ook onder een gemachtigde hun taak, dienden voort te zetten zolang het hun niet onmogelijk gemaakt werd, christelijk onderwijs te geven.

In de herfst van '41 werden de problemen er voor van Dam niet gemakkelijker op. De pressie van NSB-zijde werd krachtiger. *Generalkommissar* Wimmer dwong hem, de chef lager onderwijs ten departemente, dr. J. H. Wesselings, te ontslaan; van Dams oude relatie dr. D. G. Noordijk, hoofdinspecteur in algemene dienst en sympathiserend lid der NSB, legde hem dagelijks reeksen klachten voor over anti-nationaal-socialistische gedragingen van leerkrachten die door de meeste inspecteurs van het onderwijs gedekt werden – en aan de andere kant kreeg van Dam in zijn arbeid ten departemente (*als* hij er was! hij zette immers zijn hoogleraarsfunctie voor de helft voort) meer en meer te maken met de nieuwe chef kabinet, prof. mr. A. L. de Block, die van de Nieuwe Orde niets moest hebben. De Block, buitengewoon hoogleraar aan de Tilburgse hogeschool, was als griffier van de Eerste Kamer op wachtgeld gesteld; hij had de functie ten departemente vooral ook op aanraden van mgr. Verhoeven, de directeur van het Rooms-Katholiek Centraal Bureau voor Opvoeding en Onderwijs, aanvaard.

In januari '41 had van Dam aan de bezetter doen weten dat hij zich voorstelde, de benoemingsvrijheid bij het bijzonder onderwijs in twee etappen aan te tasten: eerst de benoemingen afhankelijk stellen van goedkeuring door het departement, vervolgens na een jaar het benoemingsrecht aan de staat trekken. Die eerste benoemingsverordening was in april '41 verschenen – waar bleef de tweede? Het ging van Dam te ver, die op eigen verantwoordelijkheid af te kondigen (de Block, ook anderen, brachten onder zijn aandacht dat zij een nieuwe aanslag op de Grondwet betekende) – er zat voor Seyss-Inquart niets anders op dan zelf zijn handtekening te zetten onder de nieuwe regelingen: twee verordeningen nog wel, die beide begin januari '42 gepubliceerd werden.¹ De eerste schonk van Dam de bevoegdheid om,

¹ VO 4/42 (*Verordeningenblad*, 1942, p. 10) en 5/42 (a.v., p. 11–12).